

ІІІ. ПОСЛІДОВНІСТЬ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ СТАНДАРТ. ПІДГОТОВКА ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ У ГАЛУЗІ ОСВІТИ: ПОШУКИ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ

Наталія Пусепліна

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД МУЗЕЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СИСТЕМІ ОСВІТИ

Досліджуючи музеологічну та науково-педагогічну літературу, аналізуючи еволюційний шлях діяльності музеїв різних профілів та зарубіжний досвід використання їх освітньо-виховного потенціалу, маємо змогу доцільного використання ідей та доробок музейно-педагогічної діяльності як у загальноосвітніх школах, так і у професійній підготовці вчителя.

Термін “музей” походить від грецького слова “мозейон” (“мусейон”) – місце, присвячене музам, дочкам богині пам’яті Мнемозіни, яких вважали покровительками науки і мистецтва [2, с. 10].

Перші прототипи музеїв виконували інформаційну, демонстраційну, просвітницьку та рекреаційну функції.

В епоху Відродження діяльність музею розглядалась як демонстрація наукових досягнень і культурно-історичних цінностей. У XVII ст. особливо популярними стають Кабінети з колекціями природничо-наукового характеру.

Зародження індустріального суспільства визначає науково-пізнавальну спрямованість музею, де предмети розглядаються як об’єкти наукового дослідження. Характерними особливостями діяльності музеїв даного періоду є реалізація документаційної, охоронної, дослідної та просвітницької функцій.

В епоху Просвітництва, внаслідок гуманістичних ідей французьких і німецьких філософів, музей стає центром популяризації науки і мистецтва, актуалізується його освітньо-виховна і соціокультурна функція.

Здійснення освітньої діяльності музею на початку XX ст. характеризується реалізацією завдань формування творчої особистості.

В основу сучасної моделі музею покладена аксіологічна концепція: освітнє призначення музею полягає у формуванні ціннісного ставлення до культурно-історичної спадщини.

Аналіз історико-педагогічних джерел дає можливість стверджувати, що освітньо-виховна діяльність музею відображає соціально-політичні та економічні процеси суспільства, зокрема, у галузі освіти.

Один із перших теоретиків реалізації освітньої функції американського музею Д. Гудд визначав освітню мету музею через предмети. Він ініціював проведення публічних лекцій, необхідність забезпечення відвідувачів путівниками, монографіями про художників. У 1906 р. у Метрополітен-музеї (Нью-Йорк) був виданий перший путівник для відвідувачів і посібник для учителів. У „Бюлетені Метрополітену” обговорювалася розробка програм для різних категорій відвідувачів, включаючи читання публічних лекцій для загалу, конкретно студентів, учителів, дизайнерів, а також сліпих і глухих. У 1919 р. спеціалісти музею активізували роботу у початковій і середній школі та інших навчальних закладах. У Німеччині на конференції «Музей як освітня і виховна установа» (1913 р.) директор Гамбурзької картинної галереї А. Лихтварк визначив освітньо-виховну функцію музею: «До університетів, поява яких відноситься до середніх віків, і до академій, що з’явилися в епоху абсолютизму, XIX століття приєднало нову

вищу виховно-освітню установу – музей. Усі ці три типи установ носять кожен відбиток тієї епохи, що їх створила... Музеї відкриті для всіх, хто задається метою служити всім і не визнають ніяких розходжень і поділів, і є вираженням демократичного розуму». Запропонований А. Лихтварком новий підхід до відвідувача як учасника діалогу, обґрунтування визначальної ролі посередника між глядачем і мистецтвом дають змогу реалізувати освітньо-виховні можливості музею. У заняттях А. Лихварка брали участь шкільні вчителі, які 1887 року об'єднались у „Гамбурзький союз сприяння естетичному вихованню у школах” [1].

У першій половині ХІХ ст. розробка ідей музейно-педагогічної діяльності пов'язана з іменами таких німецьких педагогів і музейних діячів, як Г. Кершенштайнер, А. Рейнвейн, К. Фолль, Г. Фройденталь.

У книзі „Теорія освіти” (1926 р.) Г. Кершенштайнер обґрунтував необхідність організації діяльності музеїв за педагогічним принципом „Організація музею, бажаного виховувати і навчати дітей засобами пізнання, є навчальним планом-конструкцією, тільки тут конструкція працює не як у школах – із тінями предметів, а з самими предметами” [3, с. 27]. У 20-30-і роки ХХ ст. дослідженням проблем взаємодії музею і школи займається Центральний інститут виховання і навчання у м. Берліні. Методичний посібник „Музей і школа” Г. Кленка (1927 р.) уключав навчальні плани опису римсько-німецького музею та методику використання його колекцій під час викладання історії.

У книзі «Музей – освіта – школа» (1931 р.) Г. Фройденталь, досліджуючи проблеми взаємодії музею і школи, розробив спеціальну методику роботи зі школярами. Центральне місце в музейно-педагогічному процесі відводилось шкільному вчителю, який готував учнів до відвідування музею і закріплював набуті там знання і враження на уроці. Г. Фройденталь визнавав залежність успіху таких занять від наявності навчальної та виховної мети, врахування вікових особливостей дитини, психологічної готовності вчителя й учнів до роботи в музеї. Науковець наполягав на відмові від оглядових екскурсій і створенні умов для самостійної творчості дітей (малюнок, твір, модель і т. д.) [3, с. 28].

У США з 1969 р. працює спеціальний Центр підготовки учителів до роботи у музеях різних профілів, Інформаційно-методичний центр музеїв Смітсонівського інституту, до структури якого входять шістнадцять музеїв, Вашингтонська Національна галерея, що здійснює підготовку вчителів у інформаційно-методичному центрі. Ці заклади пропонують стажування для підвищення кваліфікації вчителів, музейно-педагогічні програми, створені як доповнення до навчальних предметів. Готуються також методичні розробки занять, „учительські пакети”, в основі яких лежить концепція «навчання як процес досліджень, експериментів і відкриттів». Видавнича діяльність таких центрів уключає підготовку та видання навчальних посібників і методичної літератури з різних аспектів взаємодії музеїв і освітньо-виховних закладів.

Досліджуючи музейно-педагогічний досвід країн Європи та США, маємо відзначити, що у 1969 році Конгресом Американської Асоціації музеїв започатковано загальнодержавну програму „Музей і освіта”. Подібну програму затверджено Конгресом Італії “Музей як соціальний експеримент” 1971 року [4, с. 121].

На основі розробленої американською асоціацією музеїв програми взаємодії музею і школи Державним комітетом освіти була прийнята національна програма „Музей і освіта”, згідно з якою американські музеї отримали офіційний статус освітніх установ. У 1994 році в руслі розв'язання проблеми гуманітаризації освіти США були прийняті Національні стандарти викладання художніх дисциплін музейними засобами. Музейно-педагогічна діяльність стала частиною навчально-виховного процесу. Отже, підготовка вчителів у американських музеях відповідає завданням Національних стандартів у сфері викладання художніх дисциплін і дає можливість практично реалізувати музейний потенціал в освітньому процесі.

Отже, активізація практичної взаємодії музеїв різних профілів та навчальних закладів, накопичення позитивного зарубіжного та вітчизняного досвіду реалізації освітньо-виховного потенціалу зумовили розглядати музейно-педагогічну діяльність як інструментарій матеріальної і духовної культури, що використовується для розв'язання завдань виховання особистості, поглиблення знань, умінь і навичок, виявлення і розвитку інтересів, здібностей, забезпечення змістовного дозвілля учнів, їх підготовки до свідомого вибору професії.

Список використаної літератури

1. *Лихтварк А.* Музеи как образовательные и воспитательные учреждения / А. Лихтварк // Образовательные и воспитательные задачи современного музея / под ред. Л.Г. Оршанского. – СПб., 1914. – С. 3–10.
2. *Рутинський М. Й.* Музеєзнавство : навч. посіб. / М.Й. Рутинський, О.В. Стецюк. – К. : Знання, 2008. – 428 с.
3. *Столяров Б. А.* Музейная педагогика. История, теория, практика : учеб. пособие / Б.А. Столяров. – М. : Педагогика, 2004. – 216 с.
4. *Юхневич М. Ю.* Я поведу тебя в музей : учеб. пособ. по музейной педагогике / М.Ю. Юхневич; М-во культуры РФ, Рос. ин-т культурологи. – М., 2001. – 224 с.

**Андрій Цина
Ірина Крицька**

ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ СФОРМОВАНОСТІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Масштабні реформи загальної середньої освіти, розпочаті Міністерством освіти і науки України, обумовили оновлення навчальних програм шкільних предметів для учнів 5-9 класів на основі чинного Державного стандарту базової повної загальної середньої освіти (2011) [3]. Зміни до програм мають на меті поступовий перехід до принципів демократичного навчання, передбачені концепцією «Нової української школи» [4].

Концепція реформування української школи закладає нові підходи до освітнього процесу, орієнтуючи вчителів на формування надпредметних ключових компетентностей учнів, відійшовши від традиційних методик простого передавання знань. З метою формування в учнів ключових компетентностей під час навчального процесу в оновлених початкових програмах виділено низку змістових ліній, зокрема «громадянську відповідальність», спрямовану на формування відповідальних громадян, які поважатимуть права людини, вмітимуть критично мислити, розумітимуть особисту відповідальність за долю країни, її народу, а також розумітимуть важливість громадянської участі в процесі вирішення різних проблем місцевих громад.

У педагогічній літературі проблеми вивчення громадянської відповідальності знаходять віддзеркалення у таких відомих педагогів як Дж. Локк, А. Дістервег, К. Ушинський. У ХХ столітті дослідженням цього питання займалися А. Макаренко, В. Сухомлинський. Серед сучасних вітчизняних та зарубіжних педагогів проблему формування громадянської відповідальності вивчали А. Азаров, Ш. Амонашвілі, Т. Болотіна, О. Боярчук, В. Вайдінгер, Н. Герасим, Р. Голлоб, Є. Королькова, М. Рафальська, Н. Суворова, та ін. Ефективність формування громадянської відповідальності учнів характеризується за критеріями, показниками та рівнями її вияву [5]. Однак, у теорії і практиці загальної середньої освіти відсутні науково обґрунтовані засоби діагностики сформованості громадянської відповідальності учнівської молоді

Метою статті є визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості громадянської відповідальності учнів основної школи. У якості основного